

PROVOCĂRI ȘI PERSPECTIVE ALE SECURITĂȚII EXTINSE – MODELUL CONCEPTUAL AL ROMÂNIEI –

Conf. univ. dr. Gabriel GABOR

Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu
10.55535/GMR.2023.4.15

Sfârșitul Războiului Rece a reprezentat începutul unei noi ere în ordinea internațională. Teoreticienii ai domeniului au definit această perioadă ca o tranziție către o nouă ordine internațională, de la bipolarism la multipolarism, de la binomul a două mari puteri la centre de putere interconectate și interdependente. O nouă abordare a teoriei internaționale a luat un puternic avânt, și anume studiul aprofundat al teoriilor securității și apariția studiilor de securitate.

Această lucrare abordează conceptul de securitate extinsă, obiectivul cercetării fiind conceptualizarea unui nou model de securitate, specific țării noastre. Rezultatele obținute vor fi expuse în concluziile acestui articol.

Cuvinte-cheie: securitate extinsă, strategia națională de apărare, relații internaționale, complex de securitate, clivaje regionale.

INTRODUCERE

După implozia sistemului bipolar, a hegemoniei bicefale, lumea a devenit nesigură, dominată de insecuritate. Insecuritatea este prezența unor amenințări la adresa statului, dar și a componentelor sale (Cristian, Cotîrlet, 2018, p. 70).

Ce este securitatea? Este o întrebare la care nu putem găsi un răspuns clar și concret. Diferite școli de relații internaționale au legat securitatea de stat și de suveranitatea acestuia. Dar, oare, acesta este răspunsul corect? Noul mediu de securitate este modelat de forțe *centrifuge și centripete*. Centrul se strânge în jurul unei lumi dezvoltate, periferia se dispersează și apare conceptul de glocalizare. Această axiomă complică mult definirea securității și a studierii acesteia. În acest context, o definiție lapidară a securității este absența unui pericol real, concret, dar și inexistența unui pericol abstract. Termenul provine din latinescul *securitas, securitatis* și poate fi definit ca protecția împotriva unui pericol, protecție și apărare.

EXTINDEREA STUDIILOR DE SECURITATE

După ultimele evoluții pe scena internațională, anumiți teoreticieni ai studiilor de securitate au propus extinderea acestor cercetări. Tradiționaliștii acestui domeniu se concentrau pe armată și pe stat. Wilson, Waever, Lemaitre, Nye Jr. și Crawford au fost convinși că securitatea a evoluat și s-a dezvoltat pe mai multe paliere.

Tradiționaliștii s-au axat pe definirea securității din perspectiva unui conflict militar, fiind o concepție centrată pe stat. Stephen Walt, un important teoretician al neorealismului, a susținut că studiile de securitate s-au concentrat pe studierea amenințarea, folosirea și controlul forței militare (Buzan, Waewer, de Wilde, 2011, p. 14), iar economia și securitatea sunt probleme militare. Barry Buzan afirmă că studiile strategice se concentrează pe probleme militare, iar noile studii de securitate tind să se axeze pe noi paliere (Ib., p. 27). De asemenea, el consideră că, pentru a prezerva securitatea internațională, trebuie să securizăm complexe de securitate. Abordarea este una completă și aprofundată până la cele mai mici componente ale sistemului internațional. Securitatea trebuie abordată, în opinia Școlii de la Copenhaga, *de jos în sus și invers*: o abordare totală, comprehensivă și unitară.

Complexul de securitate este un grup de state ale căror percepții, preocupări majore de securitate sunt atât de interconectate, încât problemele lor de securitate internațională nu pot fi analizate sau rezolvate independent (Ib.). Sub sistemele asigură

stabilitatea întregului sistem, care este fragil din interior, nu din exterior. Conform concepțiilor lui Buzan, cheia rezolvării securității este preservarea și păstrarea securității complexelor de securitate și a subsistemelor componente.

Trei factori ajută la securizarea unui sistem X de securitate. Primul factor este asigurarea unității, iar diferențele sau discrepanțele trebuie să dispară, astfel dispărând și clivajele regionale. Al doilea factor este stabilirea tiparelor de amicitie sau inamicitate. Al treilea factor este distribuția puterii între principalele unități ale complexului de securitate (Ib., p. 29).

Studiile critice ale securității, apărute relativ recent, se concentrează pe găsirea unor alternative teoretice și practice în abordarea noilor evenimente la nivel regional și global. Deși studiile clasice de securitate au fost puternic susținute de palierul militar și de ordinea publică din state, în ultimul timp s-a dat importanță și unei evoluții adesea greu predictibile, care poate zădărnici securitatea unui stat, așa apărând studiile critice ale securității, care au avut o abordare multisectorială, un nivel militar, politic, economic și societal.

O chestiune de securitate apare atunci când problema în cauză este mai importantă decât altele și devine o prioritate absolută (Buzan, p. 45). Chestiunile de securitate au fost abordate în mod temeinic în țara noastră după anul 1989, prin adoptarea unor măsuri eficiente în sporirea securității naționale, prin reforma constituțională din anul 2002, dar și prin înnoirea legislației în domeniul apărării și securității naționale.

CONCEPTUL DE SECURITATE EXTINSĂ – MODELUL ROMÂNIEI

Evoluția recentă, plină de incertitudine și de impredictibilitate, a mediului internațional a făcut ca România să definească, începând cu anul 2015, un nou concept de securitate națională, bazat pe evoluția școlilor de gândire internațională. Strategia Națională de Apărare din anii 2015-2019, aprobată prin Hotărârea nr. 33 din 2015 a Parlamentului României¹, a fost prima dintre strategiile adaptate modernității studiilor de securitate. Pilonul central pe care s-a axat a fost dezvoltarea apărării naționale, dar și a apărării colective.

Conceptul de *securitate națională extinsă* este, în esență, un concept multidimensional al securității naționale. Conform Strategiei Naționale de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024, securitatea națională extinsă poate fi definită ca „starea de normalitate a națiunii, asigurată prin protejarea și promovarea

principiilor constituționale, a stabilității sociale, economice și politice, menținerea ordinii de drept, precum și prin exercitarea drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor. Securitatea națională extinsă se realizează printr-un ansamblu de procese, acțiuni și măsuri de natură politică, legislativă și administrativă în domeniile apărare, ordine publică, informații, contrainformații și securitate, educație, sănătate, economic, energetic, financiar, mediu și infrastructuri critice” (SNAp.T, p. 8).

Conceptul de securitate națională extinsă se bazează pe respectarea democrației constituționale și a valorilor democratice. Strategia de Apărare 2015-2019, precum și Strategia 2020-2024 sunt puse în aplicare prin respectarea principiilor europene de securitate și dezvoltarea unei relații directe de proporționalitate cu Strategia de Securitate Europeană și cu Strategia de Securitate Internă a Uniunii Europene². Convergența acestor principii este un deziderat important al ambelor strategii naționale de apărare.

Noua Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024 este axată pe dezvoltarea acestui concept de securitate națională extinsă. Strategia propune un management integrat al riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților, cu două valențe. O primă valență este cea internă/națională, iar a doua valență este cea internațională, mai exact angajamentele externe asumate de țara noastră (SNApT, pp. 10, 23).

Interesele naționale de securitate, care sunt perene, și obiectivele naționale de securitate sunt integrate într-un complex de management al securității naționale. Strategia Națională de Apărare a Țării 2020-2024 definește interesul național de securitate ca fiind „o stare dezirabilă de existență a unei națiuni, a unei comunități organice și incluzive, care vizează apărarea și promovarea valorilor naționale fundamentale, asigurarea prosperității, garantarea respectării drepturilor și libertăților democratice, a protecției și securității membrilor ei” (pp. 26, 35). Exemple elocvente ar fi suveranitatea statală, o dezvoltare economică sustenabilă, apărarea și consolidarea democrației constituționale și a statului de drept.

Obiectivul național de securitate este definit de Strategie ca un set de „*reper* obiective (dimensiunea teritoriului, resurse, populație, așezare geografică) și subiective (valori, intenții, așteptări) ale acțiunii practice întreprinse de stat prin instituțiile care îl reprezintă, respectiv prin strategiile și politicile naționale pentru realizarea și afirmarea intereselor sale naționale fundamentale” (Ib., p. 39). Exemple concludente ar fi consolidarea capacității naționale de apărare, exercitarea

¹ Administrația Prezidențială, https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewjn_o-6meaCAxVbhPOHhThMA74QFn0ECA8QAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.presidency.ro%2Ffiles%2Fuserfiles%2FStrategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_1.pdf&usg=AOvVaw0Q00skNHmGD9I2GP2DgXs9&opi=89978449, accesat la 5 octombrie 2023.

² <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/01ecea40-3706-443e-8fe4-043ef5a2f438/>, accesat la 12 septembrie 2023.

neîngrădită a drepturilor și libertăților fundamentale de către cetățenii români, o mai bună gestionarea a situațiilor de criză internă și externă.

Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024 se va încadra în șablonul teoretic al conceptului de securitate națională extinsă, definit în Strategia precedentă, precum și în Ghidul acesteia. Pe lângă apărarea armată – înțeleasă în dublă calitate, de apărare națională și apărare colectivă, Strategia vizează și alte dimensiuni, precum politica externă, ordinea publică, activitatea de informații, contrainformații și de securitate, managementul crizelor, domeniile educație, cultură, sănătate, economie, demografie, financiar, mediu, securitatea energetică sau cea cibernetică, securitatea infrastructurilor critice și a patrimoniului istoric și cultural. Observăm, astfel, cum noua strategie operează cu un concept multidimensional al securității. Putem afirma așadar că țara noastră face parte din democrațiile avansate, ale țărilor cu un eficient management integrat al securității naționale.

Strategia națională mai introduce un concept extrem de important, și anume pe cel de **reziliență**. Oarecum dificil de tradus în limba română, Strategia 2020-2024 îl explică pe larg: „*conceptul de reziliență a României este abordat în dublă-cheie: capacitatea inerentă a entităților – indivizi, comunități, regiuni, stat – de a rezista și a se adapta articulat la evenimente violente, cauzatoare de stres, șoc, dezastre, pandemii sau conflicte, pe de o parte, și capacitatea acestor entități de a reveni cu celeritate la o stare funcțională, de normalitate, pe de altă parte*” (Cîrciumaru, 2021, pp. 11-12).

Obiectivul esențial al politicii externe a României este creșterea profilului internațional al țării noastre prin consolidarea capacității de apărare, dar și capacitatea de a proiecta în vecinătate și dincolo de aceasta valori democratice și de a furniza securitate. Acest obiectiv este consolidat prin noul concept multidimensional de securitate națională extinsă. Conform aceleiași Strategii Naționale de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024, „*actualul mediu de securitate global, interdependența dintre **palierele externe** de urmărire a obiectivelor de securitate ale României și **palierele interne**, ale politicilor publice naționale în domeniul definiției pentru securitatea extinsă, este mai accentuată ca oricând anterior și constituie cheia de boltă a implementării eficiente a acestei Strategii*” (Ib.).

Conceptul de securitate extinsă este dovada maturității sistemului național de apărare și conștientizarea adaptării acestuia la noile provocări sau la apariția unor noi așa-zise „*lebede negre*” sau alte evenimente imposibil de prezis. Marea problemă care se va ridica în viitor este dacă acest concept de securitate națională este adaptat la capacitățile reale de proiectare a țării noastre. Problemele actuale ale țării pot fi definite printr-un singur cuvânt, și anume **deficitul**: un deficit

economic, un deficit de resurse umane, un deficit de management performant al acestor resurse. O altă explicație ar fi gestionarea precară a unora dintre resurse, ceea ce va duce la un deficit care se va croniciza în timp.

CONCLUZII

Având ca fundament triada Uniunea Europeană, Alianța Nord-Atlantică și Parteneriatul Strategic cu Statele Unite ale Americii, politica externă și de securitate a României este stabilă și predictibilă. Ceea ce nu este predictibil însă este evoluția securității în Regiunea Extinsă a Mării Negre, de aceea, considerăm că acest concept de securitate extinsă convergent cu cel de reziliență trebuie să fie clar, concis și aplicabil în contextul actual al profilului internațional al țării noastre. Întrebarea plauzibilă, în aceste circumstanțe geopolitice, se referă la capacitatea țării noastre de a reduce clivajele cu restul țărilor euroatlantice și de stagnare a acestui deficit.

Strategia Națională de Apărare a Țării 2020-2024 este un document bazat pe conceptele studiilor critice de securitate și pe principalele viziuni postmoderne: investigarea procesului de putere și discursurile din sfera politicii mondiale, identitatea politică apărută în urma unor procese complexe. Postmodernismul studiază diferențele esențiale între culturi și diversitatea multiculturală (Cristian, Cotîrleț, p. 79). În acest sens, strategia trebuie să genereze și subconcepte pentru strategiile sectoriale, care să ajute la implementarea acestor concepte generale, dar și pentru reducerea deficitului cronic de resurse printr-o serie de mecanisme de atenuare a acestora.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Buzan, B., Waever, O., de Wilde, J. (2011). *Securitatea – un nou cadru de analiză*. Cluj-Napoca: Editura CA Publishing.
2. Cîrciumaru, F. (2021). *Creșterea rezilienței marilor sisteme publice ale României – Studii de caz: Sistemul militar*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”.
3. Cooper, R. (2007). *Destrămarea națiunilor – geopolitica lumii secolului XXI*. București: Editura Univers Enciclopedic.
4. Cristian, Al., Cotîrleț, C.-P. (2018). *Noua Utopie*. București: Editura Paideia.
5. Steans, J., Pettiford, L., în colaborare cu Diez, T. (2005). *Introducere în relațiile internaționale – perspective și teme*. București: Editura Antet.
6. *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024 (2020)/SNApT*, https://www.presidency.ro/files/userfiles/Documente/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_2020_2024.pdf, accesat la 5 octombrie 2023.
7. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/01ecea40-3706-443e-8fe4-043ef5a2f438/>, accesat la 12 septembrie 2023.